

Палеонтологическият музей „Димитър Ковачев“, филиал на НПМ-БАН, навърши 30 години

Николай Спасов

През 2020 г. музеят навърши 30 години от създаването си. За основа на музейните колекции е послужила уникалната училищна сбирка, събирана от ученици на гимназията в Асеновград, под ръководството на

учителя по биология Димитър Ковачев, който организира с тях множество палеонтологически експедиции, подкрепени от местната община. Сбирката първоначално се съхранява в гимназията на града, а при учредяването на музея тя става част от колекциите на НПМ-БАН и е пренесена в сградата, предоставена от общината специално за филиал на музея. За пръв уредник е назначен Димитър Ковачев и днес музеят носи неговото

Палеонтологическият музей „Димитър Ковачев“, филиал на Националния природонаучен музей при БАН (НПМ-БАН) в Асеновград е създаден с договор от 22.02.1990 г. между БАН и НПМ от една страна, и община Асеновград от друга, по инициатива на проф. Николай Спасов, тогава научен сътрудник, а по-късно ръководител на филиала и директор на НПМ-БАН (юни 2011 – март 2020).

име, в знак на признание към особените му заслуги.

Експозиция. Първият етаж от музейната експозиция, създадена от екип на НПМ-БАН, е завършен през 1995 г. Тя

представя еволюцията на хоботните животни. Особено впечатляващ експонат е копуето на туролския гинотерий *Deinotherium gigantissimum*, чиито скелет е висок над 4 м. Намерен е край с. Езерово от Димитър Ковачев, разкопан е от експедиция на Софийския университет, ръководена от проф. Васил Цанков и е възстановен и издигнат в палеонтологическия музей на Геолого-географския факултет на СУ от доц. Иван Николов.



Копието на динотерия от Езерово (Deinotherium giganteum), най-пълният известен скелет на вида

През 1999 г. е завършена и открита тържествено експозицията на втория етаж на Асеновградския музей, а в чест на завършването на музея е организирана международна палеонтологическа сесия. В тридесетте експозиционни витрини на втория етаж е представена т. нар. „хипарионова бозайна фауна“ от късния миоцен на България. Рисунките и диорамата в тази експозиция са дело на художника анималист Велizar Симеоновски, асоцииран сътрудник към Чикагския музей по естествена история и към НПМ-БАН. По-късно експозицията бива разширена и с фосилните находки от ранния плиоцен, разкрити по време на българо-френските палеонтологически разкопки край с. Дорково (Западни Родопи), организирани (1985 – 1987) от

Николай Спасов (НПМ-БАН) и ръководена от проф. Ербер Тома от Музея по естествена история в Париж.

Днес експозицията на Палеонтологическия музей „Димитър Ковачев“ не само привлича туристи от България и чужбина, но служи и за обучение на деца, ученици и студенти.

Колекции. Първоначалната музейна сбирка днес е многократно увеличена, благодарение на работата на двамата щатни консерватори на музея, които между 1990 и 2015 г. извличат в лабораторията на музея и под ръководството на Д. Ковачев, хиляди изкопаеми кости, от над 15 тона сегменти, донесени специално със средства на НПМ-БАН от известните палеонтологически находища Калиманци и Хаджигимово, в които е работил Д. Ковачев, а преди него проф. П. Бакалов, и доц. И. Николов. Към тази сбирка се прибавят и ранноплиоценските фосили от българо – френските па-



Рядък пълен скелет на миоценска газела от находището при Хаджигимово



*Единственият известен описан скелет на късномиоценската хиена *Adcrocuta**

леонтологически експедиции край с. Дорково (1985 – 1987 г.), организирани от Николай Спасов (тогава н.с. към НПМ-БАН) и ръководени от проф. Ербер Тома от Парижкия музей по естествена история.

Сбирката на Палеонтологическия филиал „Димитър Ковачев“ е уникална с това, че е една от най-богатите палеонтологически колекции в света от т. нар. пикермийска хипарионова фауна на късния ми-



Диорамата в Асеновградския музей, представяща късномиоценската фауна (около 7.5 млн. год.), намерена при Хаджидимово. Художник: Велизар Симеоновски, Чикаго (един от водещите днес художници-анималисти, реставратори на древната природа)



Проф. Николай Спасов е роден в София. Учи в Биологическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, специалност „Зоология на гръбначните животни“. Директор на Националния природонаучен музей при БАН от 2011 година. Работи в областта на зоологията, палеонтологията и еволюцията на гръбначната фауна, както и по проблемите на нейното опазване.

- единственият почти пълен скелет на миоценово бодливо свинче (*Hystrix primigenia*)

- единствените скелети на маймуната мезопитек

- най-богатите фосилни останки от черепи на хипарионите *Cretohipparion mediterraneum* и *Hypotherium brahypus* и на бовуга *Tragoportax*

- уникална колекция от останки на хоботни животни, между които най-многобройните фосили от мастогонта *Anancus arvernensis*.

От тези колекции са описани редица нови за науката изкопаеми видове и дори рогове животни, бозайници и птици и са подготвени множество научни публикации, разкриващи фауната на това време, благодарение на съвместната работа на учени от НПМ-БАН и изтъкнати чуждестранни палеонтолози. Тези изследвания допринесоха много за създаването на българска палеонтологическа школа в областта на гръбначната фауна, чиито приноси са широко известни сред международната научна общност. ■

оцен, когато природата на Балканите, със своите носорози, жирафи, маймуни и антилопи е приличала на днешната африканска савана. Съхраняваната изкопаема фауна е с приблизителна възраст 8 – 7 млн. години, а колекцията съдържа към 35 000 фосилни костни останки. Между най-впечатляващите в научно отношение фосили са:

- един от трите известни в света скелети на хиената агкрокута

- единственият скелет на салеzybата котка на гигантския метайлурус (*Metailurus major*)

- един от най-добре запазените в света черепи на салезбия „тигър“ махайродус (*Machairodus giganteus*)



Най-пълният известен скелет на късномиоценовата европейска маймуна мезопитек (*Mesopithecus*), от колекциите на Асеновградския палеонтологически музей

ЛЮБОПИТНО

Нов род и вид ихтиозавър е открит в Англия



Thalassodraco etchesi

Ихтиозаврите са голяма група хищни морски влечуги, населявали световните океани и морета през Мезозойската ера. Счита се, че са се появили преди около 250 милиона години (Триас) и са напълно изчезнали преди около 90 милиона години (Креда – началото на Терциера). Достигали едри размери – от 2 до около 25 м. дължина на тялото и се хранели основно с риба. По форма и големина наподобявали съвременната риба тон и риба меч, били живораждащи и притежавали добро зрение. Фосилни останки от ихтиозаври са установени досега в много страни и континенти, въз основа на които в

науката са описани над 80 вида.

В края на 2020 г. научни списания донесоха вестта, че в околностите на град Дорсет (Англия) са открити едни от най-запазените досега фосилни останки на сравнително гребен ихтиозавър, който се оказал и непознат досега вид за науката. Негов откривател е английският геолог и природолюбител д-р Стив Етчис (Dr Steve

Etches), известен и като страстен аматьор и колекционер на фосилни остатъци от минали геологични епохи. Поради това откритият нов вид в негова чест получил научното име



Д-р Стив Етчис пред реконструкцията на новия вид в неговата колекция



Сградата „Колекцията на Етчис“

Thalassodraco etchesi. Той бил подробно изследван и от специалисти от университета в Портсмут, които установили, че видът е живял преди около 150 милиона години, а поради таксономични различия с известните досега ихтиозаври е отнесен и към отделен нов род.

По-подробните проучвания върху мястото на откритието показали, че сравнително гребният нов вид, който е с дължина само около 2 м., е обитавал район с тинесто дъно, в който е затънал по някакви причини. Това вероятно е позволило по-добро му запазване и фосилизиране в тинестите седименти. За разлика от много други подобни случаи на находки на ихтиозаври, при новия вид имало запазени и части от меките тъкани на животното, което позволява извършването

и на допълнителни изследвания върху тях. „Много съм щастлив, че този ихтиозавър се оказа неизвестен на науката вид и съм много благодарен, че е наречен на моето име“, заявява пред журналисти г-р Стив Етчис.

Новият ихтиозавър е вече изложен в колекцията на неговия откривател – г-р Стив Етчис, погредена в специално построена от него сграда като част от градския музей в Дорсет. Тя е вече широко известна като „Колекцията на Етчис“ (Etches Collection), в която се съхраняват много фосилни находки не само от Англия, но и от други краища на света и в която има и други видове организми, открити от страстния любител и описани като нови видове.

По BBC Science Focus Magazine